

УДК 321.01

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-21-42>

Зоя Шумейко

ORCID: 0009-0004-7866-9078

## ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УРЯДУ ТА ОПОЗИЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*У статті розглянуто особливості взаємовідносин уряду та опозиції в умовах воєнного стану на території України. На основі досліджуваної бази показано, що збереження демократичних процедур у період війни залежить від поєднання правової тягlosti, інституційної спроможності парламенту та наявності каналів суспільного контролю. Особливу увагу приділено трансформації парламентської практики в напрямі переходу від конфронтаційної до кооперативної моделі опозиційної поведінки, заснованої на підтримці ключових оборонних рішень та здійсненні конструктивної критики в межах процедурних стандартів.*

*Проаналізовано вплив воєнного стану на зниження рівня політичної конкуренції, адаптацію партій до нових функціональних завдань та обмеження використовуваних опозицією інструментів. Водночас встановлено, що парламентський контроль, комітетська робота, механізми подання поправок та участь опозиції у наглядових структурах зберігаються як ключові канали впливу меншості на прийняття рішень. Зазначено, що легітимність державної влади підтримується не обмеженням опозиції, а забезпеченням процедур прозорості, ритмічності контролю та правового порядку, який виступає «рамкою безпеки».*

*Показано, що післявоєнний етап потребуватиме глибокої реструктуризації партійного поля, посилення ролі управлінської компетентності та поступового повернення до повноцінного електорального процесу на принципах інклюзивності, безпеки, відкритої конкуренції й демократичної підзвітності. Узагальнюючи, зроблено висновок про те, що в умовах війни демократична підзвітність та оперативність управління здатні ефективно співіснувати за умови дотримання процедурної рівноваги і залучення опозиції до вироблення ключових рішень.*

**Ключові слова:** уряд, опозиція, воєнний стан, демократична підзвітність, парламентський контроль, політичний плюралізм, інституційна стійкість.

**Вступ.** Повномасштабна російська агресія та запровадження в Україні воєнного стану вплинули безпосередньо на політичну систему в цілому, поставивши перед нею подвійне завдання: зберегти ефективність управління і водночас не допустити ерозії демократичних стандартів. У центрі цієї дилеми – взаємовідносини уряду та опозиції: конфігурація їхньої взаємодії безпосередньо впливає на легітимність рішень, рівень суспільної довіри та спроможність держави витримувати тривале навантаження війни. Війна змінює «режим функціонування» інститутів, примушуючи політичне поле адаптуватися до надзвичайних умов, але не скасовуючи потреби в демократичній самоорганізації та підзвітності [1, с. 12]. У цих умовах, на думку Г. Зеленько, ключовою стає інституційна спроможність держави – здатність зберігати процедури, баланс гілок влади та контроль за виконанням рішень навіть у надзвичайний період [2, с. 49]. Саме тому взаємовідносини між урядом і опозицією слід аналізувати в контексті процедурної рівноваги, тобто поєднання оперативності й централізації з механізмами критики та контролю, що становлять сутність демократичного режиму. У такому контексті постає питання, як саме трансформуються механізми взаємодії уряду та опозиції у нинішніх реаліях воєнного стану.

© З. Шумейко, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Стаття має на меті проаналізувати, як саме змінюються взаємовідносини між урядом та опозицією в умовах воєнного стану, виокремити основні тенденції цієї взаємодії та визначити, які потенційні загрози можуть виникати для демократичного розвитку держави.

**Матеріали і методи дослідження.** Дослідження побудовано на міждисциплінарному підході, що поєднує методи політичної науки, правознавства та інституційного аналізу. Основною емпіричною базою виступають документи Верховної Ради України, діяльність парламентських комітетів та тимчасових спеціальних і слідчих комісій у період після запровадження воєнного стану.

**Результати та обговорення.** Проблематика взаємовідносин між урядом та опозицією у політичній системі є важливим питанням, яке піднімали у своїх наукових роботах вітчизняні дослідники, серед яких: О. Безрук, Л. Віхова, Г. Зеленько, Ю. Кобець, О. Коваль, І. Кипич, О. Куц, О. Левін, О. Майборода, О. Поплавський, В. Юрковський та ін. У своїх працях учені наголошують на важливості підтримання балансу між владою й опозицією як фундаментальної умови демократичного розвитку держави та гарантії легітимності ухвалюваних рішень [3–5]. Як зазначає О. Майборода, ефективна взаємодія між ключовими політичними акторами в кризових умовах дає змогу мобілізувати необхідні ресурси та підтримувати суспільну консолідацію [5, с. 63]. У цьому контексті Г. Зеленько акцентує увагу на тому, що інституційна спроможність держави в умовах війни передбачає не лише посилення виконавчої вертикалі, а й збереження механізмів демократичного контролю [2, с. 53].

Дослідники також зазначають, що воєнний стан об'єктивно трансформує традиційні механізми політичної взаємодії, що проявляється у звуженні інструментів парламентської опозиції, обмеженні доступу до інформації та актуалізації пріоритету національної безпеки [6–8]. Як стверджують І. Кипич та О. Коваль, діяльність політичних партій у цей період відбувається в особливому режимі, що змушує їх адаптовувати власні комунікаційні стратегії й відмовлятися від відкритої конфронтації на користь конструктивної співпраці з урядом [9, с. 276–277]. Своєю чергою, Ю. Кобець підкреслює, що зниження рівня політичної конкуренції може мати довгострокові наслідки для демократичної сталості, оскільки ослаблення опозиційного контролю створює передумови для концентрації влади та девіацій політичної поведінки [3, с. 30].

Водночас правові основи взаємодії уряду й опозиції залишаються чинними навіть у режимі воєнного стану: Закон України «Про правовий режим воєнного стану» не скасовує парламентський контроль, але допускає тимчасові обмеження, пов'язані з оборонними потребами держави [10]. На думку З. Шумейко, це означає, що механізми опозиційної діяльності функціонують у звуженому, але не зупиненому вигляді, а ключовим чинником стає готовність влади враховувати позицію опозиції у стратегічних питаннях [11, с. 103–104].

Разом із тим у сучасній політичній науці бракує комплексних досліджень, які б проаналізували трансформацію урядово-опозиційної взаємодії у період вторгнення. Більшість робіт зосереджується або на загальних змінах політичної системи України в період війни, або на характеристиці окремих інститутів [4; 12; 13]. Питання трансформації механізмів критики, контролю та співпраці між урядом та опозицією в умовах надзвичайної правової рамки залишається недостатньо висвітленим, що й визначає актуальність даного дослідження та потребує його подальшого наукового опрацювання.

В умовах війни взаємодія між двома політичними опонентами відбувається у специфічному правовому та політичному середовищі, де ключовою стає необхідність поєднання оперативного ухвалення рішень зі збереженням демократичних процедур. Така ситуація зумовлює трансформацію усталених механізмів контролю, критики та співпраці, а також формує нові формати залучення опозиції до процесів державного управління.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII, у період дії воєнного стану забороняється проведення загальнонаціональних виборів, страйків

та масових зібрань, що суттєво зменшує класичні інструменти впливу опозиційних сил на ухвалення рішень [10]. Водночас ст. ст. 10–12 цього Закону прямо передбачають неприпустимість припинення повноважень ключових органів влади, зокрема Верховної Ради України (ВРУ), яка продовжує працювати у сесійному режимі [10]. Отже, створюється специфічне правове поле: неможливість використання виборчих чи вуличних форм опозиційної активності компенсується збереженням парламентського контролю. Як стверджує О. Водяніков, така модель відповідає принципу конституційної тягlostі, коли легітимність влади у надзвичайних умовах ґрунтується не на виборчому циклі, а на неперервності дії правових інститутів і політичному консенсусі до моменту відновлення можливості виборів [17].

Як слушно зауважують О. Онутч і Л. Вей, перенесення виборів в Україні було зумовлене не лише правовими вимогами, а насамперед об'єктивною неможливістю гарантувати інклюзивність і безпеку голосування за умов активних бойових дій, масового переміщення населення та постійних ризиків для інфраструктури виборчого процесу [18]. На ці обставини накладається і ресурсний чинник: у період війни пріоритетними стають оборонні та гуманітарні потреби, що обмежує фінансову можливість організації виборів. Водночас дослідники підкреслюють, що навіть у таких умовах політичний плюралізм зберігається: парламент продовжує працювати, опозиційні депутати беруть активну участь у підготовці законопроектів, а низка резонансних рішень проходить через тисячі поправок, які фактично виконують функцію інституційного каналу впливу опозиції.

Воєнний стан і високий рівень суспільної мобілізації спричинили зміщення від конфронтаційної до кооперативної моделі опозиційної поведінки, що в західній традиції описується як *loyal opposition*. За спостереженням Г. Зеленько, така трансформація супроводжується посиленням ролі парламентських процедур контролю, зростанням впливу профільних комітетів та розширенням неформальних механізмів узгодження позицій [2, с. 53–56]. Водночас, як слушно застерігає Ю. Кобець, посилення оперативності у процесі прийняття політичних рішень не може відбуватися за рахунок звуження демократичних механізмів контролю. Саме тому підтримання ритмічності парламентського нагляду, належної якості експертного опрацювання законопроектів та прозорості бюджетних процедур є важливим з огляду на умови воєнного стану [3, с. 30–31]. За таких обставин формується своєрідний формат «контракту відповідальності опозиції», суть якого полягає у тому, що опозиційні сили готові підтримувати ключові оборонні та безпекові рішення в обмін на гарантії процедурного контролю і доступу до інформації (включно з режимними обмеженнями).

Ст. 12 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII передбачає безперервний сесійний режим ВРУ та збереження її повноважень до першого засідання новообраного складу після скасування воєнного стану [10]. Практика воєнного періоду показує, що попри зменшення публічної видимості частини дебатів (міркування безпеки) зростає роль профільних комітетів, робочих груп і письмових поправок як майданчиків для опозиційного впливу. Як стверджують О. Онутч і Л. Вей, ухвалення великих пакетів, наприклад закону про мобілізаційну підготовку та мобілізацію, супроводжувалося тисячами поправок і вбудованими механізмами міжфракційних компромісів [18]. Це свідчить, що опозиція зберігає дієві канали участі в політиці навіть без виборчого циклу.

У перші місяці повномасштабного вторгнення державою була інституційно впорядкована новинна політика (єдиний телемарафон), що зменшило частку критичних майданчиків у телевізійному ефірі. Водночас, як зауважують О. Онутч і Л. Вей, медійний простір залишається суттєво плюралістичним: телеканали, які не увійшли до ефірної «рамки», продовжили мовлення на супутнику та онлайн; розслідування корупції і критика влади публікуються, а соціальні мережі забезпечують альтернативні канали для опозиційного голосу [18]. Така конструкція обмежує ефект «інформаційної монополії» влади, але ставить завдання асиметричного доступу до аудиторій у регіонах.

Воєнний стан змінив функціональні пріоритети партій – від класичного електорального змагання до волонтерства, логістики допомоги, адвокації соціальних гарантій військових і ветеранів. За спостереженням І. Кипича та О. Ковалю, партійні організації частіше репозиціонуються як сервісні та комунікаційні платформи громад [9, с. 275–277]. Зокрема, дія воєнно-правового режиму неминуче звужує поле політичної конкуренції. Юридичні обмеження, зокрема заборона діяльності окремих партій, які суд визнав такими, що здійснювали антиукраїнську діяльність, суттєво скорочують кількість акторів, потенційних для участі в політичному процесі центрального рівня. Додатковим чинником стає суттєве зменшення обсягів публічної агітації та переорієнтація фінансових потоків з електоральних кампаній на потреби оборонної та гуманітарної сфер, що об'єктивно обмежує можливості для класичного політичного суперництва. У цьому контексті показовими є міркування О. Кошеля, висловлені в інтерв'ю Л. Віховій: після завершення війни політична система, очевидно, отримає «інший формат опозиції», у якому ключову роль відіграватимуть партії, що продемонстрували реальну управлінську компетентність і здатність до антикризового лідерства в період воєнних викликів [6, с. 24].

Публічна влада у війні неминуче централізується, проте реформа децентралізації, як відзначають науковці Г. Куц, О. Безрук та І. Денисенко, продемонструвала свою стійкість: громадська самоорганізація та спроможність громад посилили стійкість держави; водночас окремі функції місцевого самоврядування були об'єктивно обмежені, що породжує нові формати співпраці «центр – громада» [4]. Це підтверджує тезу О. Майборода про необхідність прогнозу реструктуризації політичного поля з урахуванням воєнних змін і післявоєнних викликів [5, с. 58].

Воєнний режим завжди несе спокусу «спрощених рішень». О. Солоділова попереджає про тенденції сек'юритизації та стискання демократичних практик, що вимагає свідомого підтримання стандартів публічності й підзвітності [7, с. 224]. В. Тисячний описує ризики девіацій політичної системи за умов моноцентричності, коли альтернативні центри впливу ослаблені, а інституційні «запобіжники» працюють гірше [8, с. 50]. Відповідно, опозиція має утримувати «тонку межу» між консолідацією зусиль і критикою, яка не підіграє ворогу, але попереджає про інституційні помилки.

На думку О. Чальцевої та В. Юрковського, базові функції правової держави у війні – це забезпечення верховенства права, пропорційності обмежень прав і підтримання незалежного правосуддя як каналу для інституційного вирішення конфліктів [14, с. 28–31]. У цьому сенсі право не «перешкода оперативності», а «рамка безпеки», яка дисциплінує і владу, і опозицію, мінімізуючи ризики політичної ерозії. У подальших дослідженнях В. Юрковський розвиває цю тезу, наголошуючи, що право у воєнний період не обмежує оперативність управління, а, навпаки, виступає «рамкою безпеки», яка дисциплінує як владу, так і опозицію та запобігає політичній ерозії [15, с. 54–58].

Практика останніх років свідчить про формування низки процедурних стандартів, які дають змогу підтримувати належний баланс між швидкістю ухвалення рішень та демократичною підзвітністю, а саме:

- 1) запровадження «воєнних sunset clauses», тобто попередньо визначених строків перегляду рішень, обов'язково із залученням парламентського контролю;
- 2) режимні, але регулярні звіти уряду перед профільними парламентськими комітетами (у тому числі в закритому форматі, якщо цього вимагає безпекова ситуація);
- 3) попередня оцінка впливу ключових рішень – передусім у сфері бюджету, мобілізації та оборонних закупівель – спеціально уповноваженими незалежними підрозділами;
- 4) делегування представників опозиції до складу наглядових рад та тимчасових слідчих комісій як інструменту участі у процесі контролю;
- 5) визначення чітких критеріїв публічності даних із деталізацією того, яку саме інформацію та у які терміни слід оприлюднювати;
- 6) мінімізація ситуативних рішень і поступовий перехід до чітко кодифікованих процедур.

Як підкреслює Г. Зеленько, саме стійкість і передбачуваність таких процедур формують довіру до рішень органів влади у воєнний час [2, с. 55].

Вибори не можуть бути відкладені безкінечно. О. Онутч і Л. Вей наголошують: готуватися до повоєнного голосування слід завчасно – від технічної інфраструктури та фінансування до механізмів участі ВПО та військових [18]. О. Водянніков уточнює: правова логіка переходу спирається на конституційну тяглість, що унеможливорює «вакуум влади» і знімає підстави для сумнівів у легітимності, а отже, повернення до повноцінного змагального процесу має бути плавним і передбачуваним [17]. У такій архітектурі опозиція отримує «відкладений», але посилений мандат із програмами відбудови, реформ безпеки та справедливості перехідного періоду.

Як показують дослідження Інституту соціології Національної академії наук України (ІС НАНУ), у перші місяці повномасштабного вторгнення спостерігалось потужне зростання громадянської мобілізації та посилення інститутів співучасті, що стало важливим джерелом легітимації державних рішень [13, с. 15–20]. Водночас подальший розвиток демократичної системи вимагає підтримання цього консолідаційного потенціалу й створення стабільних інституційних каналів впливу меншості як на рівні парламенту, так і через інструменти участі громад.

Підсумовуючи викладене, слід підкреслити: українська політична система у воєнний час демонструє ознаки «пружної демократії» з посиленням виконавчої вертикалі, але збереженням каналів опозиційної участі, парламентського контролю та медійного плюралізму. Як стверджують О. Левін і О. Поплавський, сама структура політичної системи зазнала трансформацій у бік сек'юритизації, проте це не обов'язково означає авторитарний дрейф за умов дотримання процедурних запобіжників [12, с. 104–107]. Важливу роль відіграють і правові гарантії діяльності парламентської опозиції, які дають змогу меншості впливати на порядок денний навіть за умов надзвичайного стану [11, с. 101].

**Висновки.** Взаємовідносини між урядом та опозицією в умовах воєнного стану формуються під впливом трьох взаємопов'язаних чинників: 1) правових рамок, що одночасно забороняють проведення виборів і гарантують безперервність функціонування органів державної влади; 2) інституційної спроможності парламенту підтримувати процедури контролю через комітетську роботу, слідчі механізми та механізми розгляду поправок; 3) медійно-громадянського середовища, у якому зберігаються плюралізм каналів комунікації та високий суспільний запит на підзвітність. Саме поєднання цих трьох складників мінімізує ризики моноцентричності влади та підтримує рівень суспільної довіри, необхідний для ведення тривалого спротиву [2; 7; 10].

Сформована під час війни модель «відповідальної опозиції» ґрунтується на підтримці ключових оборонно-безпекових рішень та одночасному здійсненні конструктивної критики, спрямованої на дотримання процедурних стандартів. Ідеться, насамперед, про такі інструменти, як sunset clauses, регулярні звіти уряду перед парламентом, незалежна експертиза рішень, а також чітко визначені та обмежені за обсягом делеговані повноваження виконавчій владі. Збереження цих стандартів дає змогу забезпечувати баланс між оперативним управлінням та демократичною підзвітністю [3].

Очевидно, що після завершення війни формат опозиційної діяльності зазнає якісного оновлення. Зростатиме значущість управлінської компетентності, здатності до міжсекторальної координації та антикризового лідерства, а процеси реструктуризації партійного поля, про які вже зараз говорять як дослідники, так і політичні практики, набудуть системного характеру [5; 6].

Повернення до повного електорального циклу має ґрунтуватися на принципі конституційної тяглості та враховувати практичні уроки періоду воєнного стану. Насамперед це забезпечення інклюзивної участі внутрішньо переміщених осіб і військовослужбовців, гарантування безпеки виборчої інфраструктури та прозорості фінансування виборчих кампаній. До моменту відновлення таких умов легітимність влади забезпечується нормами Конституції України

та Закону України «Про правовий режим воєнного стану», підтримкою політичного консенсусу і міжнародним визнанням, що повністю відповідає підходам, представленим у сучасній порівняльно-правовій науковій літературі.

Таким чином, досвід воєнного періоду показує, що демократична підзвітність та інституційний контроль можуть ефективно співіснувати з оперативністю управління за умови дотримання чітких процедур і залучення опозиції до вироблення ключових рішень.

### Література:

1. Адаптивні зміни політичного поля України в умовах війни : монографія / за заг. ред. О.О. Рафальського, О.М. Майбороди. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2023. 672 с.
2. Зеленько Г.І. Інституційна спроможність України в умовах війни : стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 серпня 2024 р. *Вісник Національної академії наук України*. 2024. № 9. С. 49–58.
3. Кобець Ю. Політична система України в умовах воєнного стану: проблеми ефективності. *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Політологія»*. 2024. Вип. 16. С. 28–33.
4. Куц Г.М., Безрук О.О., Денисенко І.Д. Публічна влада в Україні в умовах воєнного стану і терористичних загроз: політико-технологічний вимір. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 11.
5. Майборода О. Проблемні напрями реструктуризації політичного поля України в умовах війни: прогностичні варіанти. *Політичні дослідження / Political Studies*. 2023. № 2(6). С. 58–86.
6. Віхова Л. Олексій Кошель: «Влада розуміє, що після завершення війни в нас буде інший формат опозиції». *Український журнал*. 2024. № 7. С. 24–33.
7. Солоділова О.В. Вплив російсько-української війни на трансформацію політичного режиму в Україні. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. Вип. 50. С. 223–229.
8. Тисячний В. Процес девіації політичної системи України в умовах її моноцентричності та воєнного стану. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. Вип. 1(67). С. 49–58.
9. Кипич І., Коваль О. Діяльність політичних партій України в період дії воєнного стану. *Scientific research: integration of science and practice for effective development: proceedings of the 15th International scientific and practical conference (Florence, April 15–18, 2025)*. Florence: International Science Group, 2025. С. 275–278. DOI:10.46299/ISG.2025.1.15 (дата звернення: 14.08.2025).
10. Про правовий режим воєнного стану : Закон України № 389-VIII від 12.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 14.08.2025).
11. Шумейко З.Г. Правові гарантії діяльності парламентської опозиції в Україні (2022–2023 рр.). *Регіональні студії*. 2025. Вип. 41. С. 101–106.
12. Левін О., Поплавський О. Трансформація політичної системи України крізь призму російсько-української війни. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 1(128). С. 100–109.
13. Українське суспільство в умовах війни. 2022 : колективна монографія / С. Дембіцький та ін. ; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
14. Чальцева О.М., Юрковський В.С. Функціонал правової держави в умовах воєнного стану. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Політичні науки»*. 2025. № 10. С. 28–33.
15. Юрковський В.С. Вплив війни на функціонування політичних інститутів в Україні: виклики правовій державі. *Політичне життя*. 2025. № 2. С. 50–62.
16. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.08.2025).
17. Vodiannikov O. Ukraine's Constitutional Order in Wartime: Elections, Continuity, and Legitimacy. *Verfassungsblog*. 2025. URL: <https://verfassungsblog.de/ukraines-constitution-in-wartime/> (дата звернення: 14.08.2025).
18. Onuch O., Way L. Why Ukraine's Elections Can Wait. *Journal of Democracy*. 2024. No. 3. URL: [https://www.journalofdemocracy.org/online-exclusive/why-ukraines-elections-can-wait/?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.journalofdemocracy.org/online-exclusive/why-ukraines-elections-can-wait/?utm_source=chatgpt.com) (дата звернення: 13.08.2025).

### References:

1. Adaptivni zminy politychnoho polia Ukrainy v umovakh viiny: monografiia [Adaptive Changes of the Political Field of Ukraine in Wartime: Monograph] / Ed. by O.O. Rafalskyi, O.M. Maiboroda. Kyiv: IPIEnD named after I.F. Kuras, NAS of Ukraine, 2023. 672 p. [in Ukrainian].
2. Instytutsiina spromozhnist Ukrainy v umovakh viiny: stenohhrama dopovidi na zasidanni Prezidii NAN Ukrainy 23 serpnia 2024 roku. (2024). [Institutional Capacity of Ukraine in Wartime: Transcript of the Report at the Presidium of NAS of Ukraine, August 23, 2024] – Zelenko, H.I. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, (9), 49–58. [in Ukrainian].
3. Politychna systema Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: problemy efektyvnosti. (2024). [Political System of Ukraine under Martial Law: Issues of Effectiveness] – Kobets, Yu. *Bulletin of Prykarpattya University. Series: Political Science*, (16), 28–33. [in Ukrainian].
4. Publichna vlada v Ukrainy v umovakh voiennoho stanu i terrorystykykh zahroz: polityko-tekhnologichnyi vymir. (2025). [Public Authority in Ukraine under Martial Law and Terrorist Threats: Political-Technological Dimension] – Kuts, H.M., Bezruk, O.O., & Denysenko, I.D. *Ukrainian Political-Legal Discourse*, (11). [in Ukrainian].
5. Problemi napriamy restrukturyzatsii politychnoho polia Ukrainy v umovakh viiny: prohnosni varianty. (2023). [Problematic Directions of Restructuring the Political Field of Ukraine in Wartime: Forecast Options] – Maiboroda, O. *Political Studies*, 2(6), 58–86. [in Ukrainian].
6. Oleksii Koshel: «Vlada rozumie, shcho pislia zavershennia viiny v nas bude inshyi format opozytsii». (2024). [Oleksii Koshel: «The Authorities Understand That After the War We Will Have a Different Format of the Opposition»] – Vikhnova, L. *Ukrainian Journal*, (7), 24–33. [in Ukrainian].
7. Oleksii Koshel: «Vlada rozumie, shcho pislia zavershennia viiny v nas bude inshyi format opozytsii». (2024). [Oleksii Koshel: «The Authorities Understand That After the War We Will Have a Different Format of the Opposition»] – Vikhnova, L. *Ukrainian Journal*, (7), 24–33. [in Ukrainian].
8. Protses deviatsii politychnoi systemy Ukrainy v umovakh yii monotsentrychnosti ta voiennoho stanu. (2023). [Process of Deviation of the Political System of Ukraine under Its Monocentricity and Martial Law] – Tysiashnyi, V. Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. *Political Science and Public Administration*, 1(67), 49–58. [in Ukrainian].
9. Diialnist politychnykh partii Ukrainy v period dii voiennoho stanu [Activities of Political Parties of Ukraine during Martial Law] – Kypych, I., & Koval, O. (2025). Scientific Research: Integration of Science and Practice for Effective Development: Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference (Florence, April 15–18, 2025) (pp. 275–278). Florence: International Science Group. <https://doi.org/10.46299/ISG.2025.1.15> [Accessed 14 Aug 2025].
10. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy № 389-VIII vid 12.05.2015 [On the Legal Regime of Martial Law: Law of Ukraine No. 389-VIII dated 12.05.2015]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [Accessed 14 Aug 2025].
11. Pravovi harantii diialnosti parlamentskoi opozitsii v Ukrainy (2022–2023 rr.). (2025). [Legal Guarantees of the Parliamentary Opposition Activity in Ukraine (2022–2023)] – Shumeiko, Z.H. *Regional Studies*, (41), 101–106. [in Ukrainian].
12. Transformatsiia politychnoi systemy Ukrainy kriz pryzmu rosiisko-ukrainskoi viiny. (2024). [Transformation of the Political System of Ukraine through the Prism of the Russian-Ukrainian War] – Levin, O., & Poplavskyi, O. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, (1(128)), 100–109. [in Ukrainian].
13. Ukrainske suspilstvo v umovakh viiny. (2022). Kolektyvna monografiia [Ukrainian Society in Wartime. 2022: Collective Monograph] / S. Dembitskyi, O. Zlobina, N. Kostenko et al.; Ed. by Corr. Member of NAS of Ukraine, Dr. Philo. Sc. Ye. Holovakha, Dr. Soc. Sc. S. Makeiev. Kyiv: Institute of Sociology, NAS of Ukraine, 2022. 410 p. [in Ukrainian].
14. Funktsional pravovoi derzhavy v umovakh voiennoho stanu. (2025). [Functions of a Rule-of-Law State under Martial Law] – Chal'tseva, O.M., & Yurkovskyi, V.S. *Bulletin of Donetsk National University named after Vasyl Stus. Series: Political Science*, (10), 28–33. [in Ukrainian].
15. Vplyv viiny na funktsionuvannia politychnykh instytutiv v Ukrainy: vyklyky pravovii derzhavi. (2025). [Influence of War on the Functioning of Political Institutions in Ukraine: Challenges to the Rule of Law] – Yurkovskyi, V.S. *Political Life*, (2), 50–62. [in Ukrainian].

16. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine dated 28.06.1996, No. 254k/96-VR]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [Accessed 14 Aug 2025].

17. Ukraine's Constitutional Order in Wartime: Elections, Continuity, and Legitimacy. (2025). [Ukraine's Constitutional Order in Wartime: Elections, Continuity, and Legitimacy] – Vodiannikov, O. Verfassungsblog. <https://verfassungsblog.de/ukraines-constitution-in-wartime/> [Accessed 14 Aug 2025].

18. Why Ukraine's Elections Can Wait [Why Ukraine's Elections Can Wait] – Onuch, O., & Way, L. (2024). *Journal of Democracy*, (3). Retrieved from: [https://www.journalofdemocracy.org/online-exclusive/why-ukraines-elections-can-wait/?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.journalofdemocracy.org/online-exclusive/why-ukraines-elections-can-wait/?utm_source=chatgpt.com) [Accessed 13 Aug 2025].

### **Zoia Shumeiko. Government-opposition relations in Ukraine under martial law**

*This article examines the characteristics of government-opposition relations in Ukraine under conditions of martial law. Based on the analyzed data, it is shown that the preservation of democratic procedures during wartime depends on a combination of legal continuity, parliamentary institutional capacity, and the presence of channels for public oversight. Special attention is given to the transformation of parliamentary practice toward a shift from a confrontational to a cooperative model of oppositional behaviour, based on support for key defence decisions while engaging in constructive criticism within procedural standards.*

*The study analyzes the impact of martial law on the reduction of political competition, the adaptation of political parties to new functional tasks, and the limitations imposed on opposition instruments. At the same time, it is demonstrated that parliamentary oversight, committee work, mechanisms for submitting amendments, and opposition participation in supervisory structures remain key channels for minority influence on decision-making. The article emphasizes that the legitimacy of state authority is maintained not through restricting the opposition, but by ensuring procedural transparency, rhythmic oversight, and a legal order that serves as a «security framework».*

*It is further suggested that the post-war phase will require a profound restructuring of the party landscape, strengthening managerial competence, and a gradual return to a fully functional electoral process based on inclusiveness, security, open competition, and democratic accountability. In conclusion, the author asserts that under conditions of war, democratic accountability and the efficiency of governance can coexist effectively, provided that procedural balance is maintained and the opposition is involved in the formulation of key decisions.*

**Key words:** government, opposition, martial law, democratic accountability, parliamentary oversight, political pluralism, institutional resilience.

### **Відомості про автора:**

**Шумейко Зоя** – аспірант кафедри політології та публічного управління, Волинський національний університет імені Лесі Українки.

Надійшла 16.08.2025

Прийнята 05.09.2025

Опублікована 30.10.2025